

Rups en cocon van een Zonderling

(Uit: Groeningen, editie herfst 2007)

Na een middag (14 augustus 2007) met zijn drieën geïnventariseerd te hebben in ons (*) adoptiegebied Appèlbergen, op o.a. waterbeestjes in de poel, spinnen en sprinkhanen, gingen we rond een uur of half vijf richting het paviljoen voor een versnapering en om onze waarnemingen te noteren en aan te vullen.

Onderweg ontdekte ik op een boomstronk van een Zomereik (*Quercus robur*) een excentrieke rups, zo op de eerste indruk afgaande, familie van de Meriansborstel, de Donsvlinders, omdat deze gelijkende opvallende haarborstels op de rug had. Het lijf van ongeveer 20 mm had een donkere grondkleur, bovenop vier okergele haarborstels, bedekt met rode wratten en zijdelings pluimpjes lange gele en witte haren. Opmerkelijk waren de harige, donzige zwarte pluimpjes op de kop en achter op het lijf, die mij deden denken aan Spaanse waaiers en Anne Jan aan plumeaus. Deze beharing is om vijanden af te schrikken. De “waaiers” in combinatie met het zwart en rood gekleurde lijf, associeerde ik met een Spaanse flamencodanseres.

Ze was in ieder geval wel beweeglijk. We wilden haar op de foto zetten, maar kroop snel over het oppervlak van de boomstronk, van de ene naar de andere zijde, waardoor de kans op bewogen en onscherpe foto's groot zou zijn.

Anne Jan nam het diertje op de hand, zodat we haar nog onder de loep konden nemen. Volgens hem was het een rups van de Witvlakvlinder, ook wel Zonderling * genoemd. De soort komt verspreid over het hele land voor (Waring & Townsend 2003). Met de Nieuwe Insektengids konden we dit bevestigen (Chinery, 1986). De rups en de vlinder staat onder de familie van de Donsvlinders *Lymantriidae* op blz. 150 beschreven en op blz. 151 geïllustreerd.

De wetenschappelijke naam is *Orgyia antiqua* (Linnaeus 1758) (Bellmann, 2003). *Orgyia* is het geslacht, waarbinnen twee gelijkende zeldzamere soorten in Nederland voorkomen, nl. de Hoekstipvlinder (*Orgyia recens*) en de Heidewitvlakvlinder (*Orgyia antiquoides*) (Lyneborg & Zwakhals 1976).

Het mannetje Witvlakvlinder is een voornamelijk dagactieve nachtvlinder met roestbruine vleugels en op beide een opvallende halvemaanvormige witte vlek op de binnenhoek, die donker omrand is. Hij wordt niet zo vaak waargenomen, omdat hij vrij snel en schichtig vliegt, zodat men hem vaak te kort ziet om te kunnen determineren. Het vrouwtje is qua kleur weinig opvallend, ze heeft een grijsachtig donsige geschubde dik lijf met onontwikkelde vleugels (stompjes), waardoor ze nauwelijks kan bewegen.

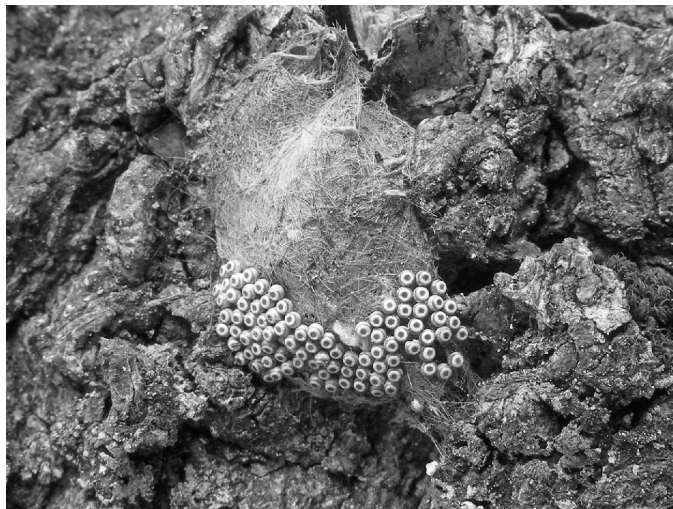
Rups van Witvlakvlinder op berkenstam (thuis) (foto: A.J. Loonstra)

De rups hebben we meegenomen om uit te kweken. Als voedsel hadden we volgens de gids voldoende keuze aan waardplanten. We hebben als eerste versnapering blaadjes meegenomen van de dichtbij zijnde struik, nl. een Gewone Vlier (*Sambucus nigra*), die al was aangevreten en nog van een Zomereik.

De rups leeft op allerlei waardplanten, zoals soorten loofbomen, naaldbomen, struiken, kruidachtigen, rozen en zelfs geraniums (Warnecke, 1959). Ze komt voor in verscheidene habitats: (open) bossen, heiden, struwelen, moerassen, parken, tuinen en balkons (Warnecke, 1959 en www.vlinderstichting.nl). Appèlbergen met zijn verscheidenheid aan bomen en struiken heeft voldoende aanbod voedsel voor deze soort.

In de voorlopige kunstmatige accommodatie kroop ze telkens omhoog. Dit bleek na literatuuronderzoek niet zo eigenaardig, want als ze zich wil gaan verpoppen zoekt ze het hoger op, om aan een boomstam, muur of hek om daar een eivormig geelgraauw spinsel te maken, een cocon.

Het vlindervrouwtje blijft na uitkruipen uit een cocon, erop of naast zitten, omdat ze vanwege haar stompjes vrijwel niet kan bewegen. Om te kunnen paren lokt ze een mannetje door een legboor bij haar achterlijf uit te steken, waaruit geurstoffen (feromonen) komen. Deze ontvangt hij door zijn sterk geveerde antennen (Bellmann, 2003). Als er een mannetje (vaak al na een korte tijd) op haar geur afkomt en met haar paart stopt ze met het verspreiden van deze lokstoffen, zodat er niet meer mannetjes op haar afkomen. Na succesvol gepaard te hebben zet het vrouwtje onmiddellijk legfels van enkele honderden eitjes af op haar lege cocon. Kort na het afzetten van de eitjes sterft ze (Bellmann, 2003 en Waring & Townsend, 2003).

Cocon Witvlakvlinder met eitjes op Zomereik (Appèlbergen)
(foto: A.J. Loonstra)

Na enkele dagen komt er nieuw leven uit een gedeelte van de eitjes, nl. de rupsjes, die zich gaan verpoppen tot de eerste generatie vlinders. De andere overwinteren voor de tweede generatie. De jonge rupsjes met lange en fijne haren worden meegenomen door de wind, waardoor deze soort wordt verspreid (Warnecke, 1959).

Eerder al tijdens onze inventarisaties (eind februari) ontdekten we rondom de poel op een boom een cocon met aan de onderkant een bijna honderdtal eitjes erop, deze zien er uit als kleine urntjes. Deze zit vastgehecht aan het midden van de stam van een Zomereik. We houden deze al langere tijd in de gaten. De cocon is nu kleiner en er zit een duidelijk gat in, als gevolg van

het uitkruipen van de vlinder. De eitjes zitten er nog steeds op, maar ze zien er vrij verdroogd uit en of er nog rupsjes uitkomen is nog maar de vraag.

We houden ze in de gaten.....

Ilse Tatiana Sibrandi

* Eunice Mollema, Anne Jan Loonstra en Ilse Tatiana Sibrandi

Literatuur

- Bellmann, H. Vlinders, Rupsen en Waardplanten. Tirion Uitgevers, Baarn, 2003.
- Chinery, M. Nieuwe Insectengids. Tirion Uitgevers, Baarn, 1986.
- Lyneborg, L. & Zwakhals, C.H. Nachtvlinders in kleur, Moussault, Baarn, 1976.
- Waring, P. & M. Townsend 2003 (1^e druk, Britse editie), Nachtvlinders, Veldgids met alle in Nederland en België voorkomende soorten. Tirion Uitgevers, Baarn, 2006 (Nederlandse editie).
- Warnecke, G. Onze vlinders, N.V.W.J Thieme & Cie, Zutphen, 1959.
- www.vlinderstichting.nl